

Socijalnoekološke teme i sadržaji u »Vjesniku« i »Večernjem listu« od 1987. do 1990.

Ivan Cifrić
Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

U članku se iznose rezultati analize pisanja »Vjesnika« i »Večernjeg lista« o ekološkim i socijalnoekološkim temama i sadržajima. Analizom sadržaja obuhvaćeni su svi brojevi navedenih listova od 1987. do 1990. godine. Jedinica analize bio je prilog (članak), a jedinica sadržaja tema. Analiza je pokazala da je u četverogodišnjem razdoblju u »Vjesniku« objavljeno 2312, a u »Večernjem listu« 2123 priloga sa socijalnoekološkog područja. Broj priloga tendencijski se povećavao od 1987. do 1990. U 1990. godini broj priloga se smanjuje, što je posljedica prisutnosti novih socijalnopolitičkih tema. No nova situacija nije bitnije utjecala na tematsku i sadržajnu strukturu priloga.

Dominantne teme bile su: zagađivanje okoliša (čak 58% u »Vjesniku« i 53% u »Večernjem listu«), problemi biosfere, energije te industrije i tehnologije. Demografski aspekti, problem hrane, uloga znanosti itd. znatno su manje zastupljeni.

Ekološki i socijalnoekološki sadržaji uglavnom su potisnuti u unutrašnjost listova, a naslovi priloga manje su istaknuti od naslova drugih članaka.

Urednička politika »Vjesnika« i »Večernjeg lista« vrlo je slična u domeni promicanja socijalnoekoloških tema.

Ključne riječi: analiza sadržaja, biosfera, ekološka edukacija, ekološke katastrofe, energija, hrana, industrija i tehnologija, kvaliteta življenja, masovni mediji, stanovništvo, tisak, turizam, uloga znanosti, zagađivanje

1. UVODNA NAPOMENA

Masovni mediji imaju ključnu ulogu u oblikovanju javnog mišljenja o različitim problemima. Važnu ulogu svakako ima i dnevni tisak, koji sudjeluje u promicanju ili osporavanju različitih ideja, akcija i programa, pa tako i onih na području okoliša i čovjekove okoline općenito.

Svaka razumna politika vodi brigu o tome kolika se i kakva pozornost posvećuje ekološkim i socijalnoekološkim problemima, jer su upravo oni – bez obzira na to o kojim je aspektima riječ: ekološkim, ekonomskim, tehnološkim, sociološkim, psihološkim itd. – jedna od dimenzija ključnih za ukupan društveni razvitak, a osobito za promicanje održivog razvitka. Ideja napretka u današnje vrijeme sve više dolazi pod povećalo strogih ekoloških kriterija. Za njihovo prihvaćanje i primjenu potrebna je ekološka educiranost i pripremljenost građana. Toj ekološkoj edukaciji mogu i moraju pridonijeti i dnevne novine. Prvi korak u općem angažmanu dnevnih listova na promicanju svijesti i savjesti o čovjekovoj okolini jest da o tome pišu. Time pridonose kreiranju i razvoju demokratske ekološke politike.

Analiza sadržaja dvaju dnevnih listova – »Vjesnika« i »Večernjeg lista« – može biti korisna za razgovor o ekološkoj angažiranosti tiska, ali i za ocjenu općenite društvene klime i angažmana odgovornih subjekata u ekološkoj politici.¹

1 Ovaj članak napisan je na temelju istraživanja koje je u okviru projekta »Socijalnoekološki aspekti razvoja« provedeno u Zavodu za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

2. METODOLOGIJA RADA

2.1 Ciljevi istraživanja

Početno pitanje od kojeg se u istraživanju pošlo bilo je: o čemu su, tj. o kojim ekološkim i socijalnoekološkim temama i sadržajima, pisale dnevne novine »Vjesnik« i »Večernji list« od 1987. do 1990. Iz toga je slijedilo drugo pitanje: kakvo je značenje u navedenim novinama dano tim temama i sadržajima. Na tim pitanjima temelje se i ciljevi analize sadržaja. Pri tome su tri cilja bila orijentir za analizu: (1) sadržajna struktura priloga, (2) dinamika broja priloga u analiziranom razdoblju i (3) istaknutost sadržaja.² Ciljevi su definirani tako da se rezultati analize mogu kvantitativno izraziti i time lakše uspoređivati dva dnevnika. Stoga je analiza sadržaja rađena na deskriptivnoj razini.

2.2 Jedinica analize i jedinica sadržaja

S obzirom na ciljeve istraživanja primijenjena je metoda analize sadržaja. Nije analiziran cjelokupan sadržaj listova nego samo ekološka, odnosno socijalnoekološka, problematika. S tim u svezi definirana je i jedinica analize: članak ili druga vrsta priloga (karikatura, crtež, slika itd.). Jedinice sadržaja bile su pojedine teme. One su bile unaprijed određene kategorijalnim aparatom. Ovako definirane jedinice analize zahtijevale su od istraživača dobro poznavanje problematike, kako bi mogao odabrati one sadržaje i članke koji se odnose na istraživanu problematiku. Osnovne teme bile su: *energija, stanovništvo, hrana, biosfera, industrija i tehnologija, zagađivanje, turizam, kvaliteta življenja, uloga znanosti i ekološke katastrofe*. Ovako shvaćeni sadržaji tema predstavljali su općenite probleme, od kojih je svaki u sebi sadržavao više segmentarnih problema (sadržaja). Tako je, na primjer, tema *energija* obuhvaćala sadržaje koji se odnose na (a) energetske probleme (fosilna goriva, nuklearna energija, hidroenergija, solarna energija, alternativni izvori energije) i (b) energetska postrojenja (termoelektrane). Slično se postupilo i s drugim temama, što se vidi u tabelarnim pregledima.

2.3 Instrument

Za postizanje postavljenih ciljeva izrađena je matrica koja se sastojala od niza kategorija uz pomoć kojih su bili mogući analitički »zahvati« u tekstove. Instrument je sastavljen tako što je prethodno slučajno izabran određen broj primjeraka »Vjesnika« i »Večernjeg lista« iz svake godine (1987., 1988., 1989. i 1990.), i to tako da je praćen po jedan tjedan u svakom polugodištu (svibanj i listopad). Time je dobiven uzorak od ukupno 56 novina iz kojih je pilotažom stvoren tematski kategorijalni aparat. U matrici je ostavljen prostor kako bi se omogućilo da se prilikom istraživanja eventualno dodaju neke teme, podteme ili sadržaji. Teme predviđene u matrici su zadržane, a pojedini sadržaji tijekom analize (svih brojeva u četiri godine) dopunjeni. S metodološkoga gledišta to je bilo prihvatljivo jer je takvo dodavanje značilo neznatno sadržajno proširivanje bez bitnog utjecaja na analizu.

U instrument (matricu) ugrađene su i sve druge kategorije potrebne za analizu sadržaja, kao što su prostorna zastupljenost, vrsta članka (priloga), autor, područje na koje se članak odnosi, stav autora, istaknutost poruke itd.³

2 Ovi su ciljevi u istraživanju preciznije konkretizirani s namjerom utvrđivanja: prostorne zastupljenosti, vrste priloga, autora, vremenske dimenzije, geografskog područja, precizne sadržajne strukture priloga, istaknutosti sadržaja, razumljivosti poruka itd.

3 Istaknutost priloga praćena je preko važnosti pojedine stranice u novinama (prva, srednja, zadnja...) i komparacije naslova članka s drugim naslovima na istoj stranici.

Svaki je članak numeriran pa se zna datum, prostor koji pokriva, autor, tema itd. U nekim je člancima bilo i više tema, što je svakako zahtijevalo pozorniji rad jer je svaka tema analizirana preko svih kategorija u instrumentu. Kategorije su pojedinačno definirane, a nekoliko je analitičara educirano za taj posao.⁴

2.4 Uzorak i obrada

Analiza sadržaja obuhvatila je sve brojeve »Vjesnika« i »Večernjeg lista« objavljene tijekom 1987., 1988., 1989., i 1990. godine. Analiziran je 1461 broj svakih novina, ili ukupno 2922 broja. Ukupan broj jedinica analize (članaka) nije jednak broju izdanja – u 1461 broju »Vjesnika« pronađeno je 2312, a u »Večernjem listu« 2123 jedinice koje su uzete u obzir prilikom analize. Istraživanjem smo, dakle, obuhvatili sve relevantne napise, pa se zaključci ne temelje na uzorku nego na »populaciji«.

Rezultati su kompjutorski obrađeni na razini koja zadovoljava ciljeve ovoga rada, tj. pregled tema i sadržaja. Za njihovo kvantificiranje bili su dovoljni postoci i frekvencije.⁵

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.1 Broj priloga po godinama i listovima

U *Tablici 1* prikazana je struktura priloga po godinama. U VJ⁶ objavljeno je u analiziranom razdoblju ukupno 2312, a u VČ 2123 priloga različita sadržaja i veličine koji su uzeti u obzir kao jedinice analize. Opća tendencija u oba lista jest povećanje broja priloga iz godine u godinu. Iznimka je VJ u 1990. godini.

U VČ je 1987. godine objavljeno 18.8% od ukupnog broja priloga iz promatranog razdoblja, a 1990. godine 30.5%, što znači povećanje od 62% u odnosu na 1987. U VJ je 1987. objavljeno 15.9% priloga, a 1989. čak 37.9%, što je povećanje od 138%. Godine 1990. broj priloga u VJ smanjen je u odnosu na 1989. za 22%.

Tablica 1 – Broj objavljenih priloga po godinama (u %)

Godina	VJ		VČ	
1987.	15.9	(368)	18.8	(400)
1988.	16.4	(380)	19.2	(408)
1989.	37.9	(876)	31.5	(667)
1990.	29.8	(688)	30.5	(648)
Ukupno	100.0	2.312	100.0	2.123

I u VJ i u VČ vidi se velika razlika u broju (postotku) priloga u 1989. i 1990. u odnosu na 1987. i 1988. godinu. U VJ se taj postotak udvostručio. No istodobno se primjećuje

⁴ U analizi sadržaja javili su se različiti problemi, od kojih ističemo samo neke: selekcija onih priloga koji doista govore o istraživanoj problematici, problem primjene jedinstvenih kriterija u analizi s obzirom na više analitičara, definiranje tema i sadržaja itd.

Analitičari su bili studenti sociologije starijih godišta iz seminara »Socijalna ekologija«: Nevenka Bastalić, Srđan Baković, Gordana Džolić, Ivan Kapor i Bojana Martin.

⁵ Rezultate je statistički obradio mr. Tomislav Bunjevac.

⁶ U prikazu rezultata koristimo se kraticom VJ za »Vjesnik« i VČ za »Večernji list«.

– u VJ izrazito, a u VČ tek u začetku – početak opadanja broja priloga. Te se promjene ne mogu objasniti samo iz konteksta sadržaja o kojem je riječ, nego prije svega nekim drugim, osobito političkim, temama koje su postale vrlo važne dnevnom tisku. Socijalne i političke promjene u Hrvatskoj 1990. godine sigurno mnogo toga objašnjavaju. Unatoč smanjivanju broja priloga, opći zaključak u odnosu na razdoblje od 1987. do 1990. jest: **tendencijski se povećavao broj priloga iz domene socijalnoekoloških sadržaja.** To vjerojatno svjedoči o svjesnoj i namjernoj **uređivačkoj politici** listova da posveti, barem informativno, dio prostora problemima čovjekove okoline (okoliša). S druge pak strane, to potvrđuje tezu o **porastu značenja socijalnoekološke problematike.**

3.2 Tematska zastupljenost u prilogima

U četverogodišnjem razdoblju (1987–1990) osnovne teme bile su: *energija, stanovništvo, hrana, biosfera, industrija i tehnologija, zagađivanje, turizam, kvaliteta življenja i uloga znanosti.* U **Tablici 2** prikazana je tematska struktura priloga iz koje se jasno vidi da su neke teme dominirale. Podaci upućuju na četiri skupine tema. **Najviše se pisalo o problemima zagađivanja (58,8% priloga u VJ i 53,4% priloga u VČ).** U drugu skupinu ulaze problemi *biosfere* (VJ 32,7%, VČ 24,3%), *energije* (VJ 27,0%, VČ 29,5%) te *industrije i tehnologije* (VJ 22,8%, VČ 28,2%). U treću skupinu po zastupljenosti ulaze problemi *turizma* (VJ 18,1%, VČ 13,5%) i problemi *kvalitete življenja* (VJ 17,7%, VČ 7,2%). Znatno se **manje pisalo o problemima stanovništva, hrane te o ulozi znanosti u socijalnoekološkoj i ekološkoj problematici.**

Tablica 2 – Tematska struktura priloga od 1987. do 1990. godine (u %)

Teme	% priloga		Rangovi	
	VJ	VČ	VJ	VČ
Energija	27.0	29.5	3	2
Stanovništvo	4.6	4.0	9	9
Hrana	8.1	6.0	77	8
Biosfera	32.7	24.3	2	4
Industrija i tehnologija	22.8	28.2	4	3
Zagađivanje	58.8	53.4	1	1
Turizam	18.1	13.5	5	5
Kvaliteta življenja	17.7	7.2	6	7
Uloga znanosti	7.4	8.2	8	6

Rangovi pokazuju sličnu strukturu tematske zastupljenosti u VJ i VČ, ali i neke razlike. Identične rangove u objema novinama zauzimaju teme: *zagađivanje* (1), *turizam* (5) i *stanovništvo* (9). Može se činiti da ostali rangovi pokazuju veće razlike, ali nije tako. Naime, u oba lista pet tema zauzima i pet prvih mjesta: *zagađivanje, biosfera, energija, industrija i tehnologija* i *turizam*, a tema *stanovništvo* posljednje mjesto na rang-listi. Razlike su zapravo najizraženije u zastupljenosti tema *kvaliteta življenja, uloga znanosti* i *hrana*, u kojima su rangovi zamijenili mjesta.

Ovakva tematska struktura nije slučajna nego je rezultat dvaju čimbenika: prvo, vrlo se često cjelokupna **problematika reducira** na pitanja zagađivanja i u tom kon-

tekstu na zaštitu čovjekove okoline (okoliša), a neki drugi problemi koji djeluju možda »nevidljivije« i sporije, ali sustavno izazivaju posljedice za čovjekov život, ostaju manje zapažene. To se osobito može pratiti na užim prostorima, a manje na globalnom (svjetskom) nivou. *Stanovništvo* i *hrana* jesu teme koje su bile najmanje zastupljene u prilogima, a poznato je da su to dva važna (osim zagađivanja, energije i sirovina) globalna problema čovječanstva. Time je naznačen i drugi čimbenik koji je utjecao na ovakvu tematsku strukturu: **aktualnost problema na našim prostorima**. Iako oba lista pišu i o svjetskim problemima, oni su ipak okrenuti zbivanjima u nas. Naša zemlja nije suočena s problemima demografske eksplozije ni s nestašicama hrane, pa te teme nisu prevladavale, ili bar nisu bile značajnije zastupljene u dnevnom tisku.

Uloga znanosti također je relativno slabo zastupljena. U pogledu sadržaja ove teme, analiza pokazuje da se u najviše priloga pisalo o ulozi prirodnih znanosti (6.1%), a mnogo manje o ulozi društvenih znanosti (0.8%) u rješavanju socijalnoekoloških problema. O suradnji znanosti i privrede na konkretnim pitanjima zaštite okoline (okoliša), odnosno socijalne i prirodne okoline, pisalo se u 1.3% priloga.

U **Tablici 3** prikazana je struktura tema VJ i VČ po godinama u odnosu na ukupan broj priloga iz svake od navedenih tema u četverogodišnjem razdoblju.

Tablica 3 – Tematska struktura priloga po godinama (u %)

Teme	VJ				Ukupno	VČ			
	1987.	1988.	1989.	1990.		1987.	1988.	1989.	1990.
Energija	26.0	19.2	30.9	23.9	100	33.7	20.3	25.9	20.1
Stanovništvo	5.7	22.6	34.0	37.7	100	17.4	9.3	51.2	22.1
Hrana	10.2	26.2	41.7	21.9	100	23.2	21.6	34.4	20.8
Biosfera	9.4	15.5	56.7	18.4	100	17.9	15.5	39.4	27.2
Industrija i tehnologija	22.6	12.2	31.4	33.8	100	22.2	21.8	34.2	21.8
Zagađivanje	13.9	20.7	45.8	19.6	100	17.3	22.6	38.4	21.7
Turizam	7.9	10.2	65.7	16.2	100	11.9	12.6	47.7	27.8
Kvaliteta življenja	1.7	14.9	82.7	10.7	100	15.8	36.2	30.9	17.1
Uloga znanosti	13.9	25.4	42.2	18.5	100	23.4	16.6	38.9	21.1

O *energiji* (energetskim problemima i energetskim postrojenjima) u VJ se najviše pisalo 1989. godine (30.9% od svih priloga o energiji između 1987. i 1990.), o *stanovništvu* i *industriji* i *tehnologiji* 1990. godine, o *hrani* 1989. godine itd. U VČ struktura je gotovo ista. Tema *energija* najviše je zastupljena 1987. godine (33.7%), a *kvaliteta življenja* 1988. godine (36.2%). Ostalih pet tema (*hrana*, *biosfera*, *zagađivanje*, *turizam* i *uloga znanosti*) dominiraju 1989. u oba lista. Općenito se može reći da je, bez obzira na temu, **najveći broj priloga objavljen 1989. godine**.

Neke su teme u pojedinim godinama izrazito **dominantne** u odnosu na druga godišta. Tako je, na primjer, 1989. u VJ objavljeno 72.7% svih priloga o *kvaliteti življenja* koji su uopće objavljeni između 1987. i 1990. Slično je i s *turizmom*, o kojem je u istoj godini objavljeno 65.7% svih priloga. O temi *biosfera* objavljeno je 56.7% priloga. U VČ bilježimo samo jedan slučaj da je u jednoj godini objavljeno više od 50% tematskih priloga. Riječ je o temi *stanovništvo* (51.2%) u 1989. godini.

U pojedinim godinama o nekim se temama pisalo izrazito **malo**. Tako je u VJ 1987.

godine objavljeno samo 1.7% priloga o temi *kvaliteta življenja*, 5.7% priloga o temi *stanovništvo*, 7.9% o temi *turizam* i 9.4% o temi *biosfera*. U VČ samo je jedna tema obrađivana u manje od 10% priloga. To je tema *stanovništvo*, godine 1988. sa 9.3% priloga.

Gledajući tematsku zastupljenost u cjelini, može se zaključiti da je svaki list »vodio računa« o zastupljenosti pojedinih tema i da su teme *prilično ujednačeno zastupljene u pojedinim godinama*.

3.3 Sadržajna struktura pojedinih tema

Tematske cjeline (*Tablica 4*) pratili smo preko različitih sadržaja. Svaka je tema konkretizirana u manje cjeline, koje zapravo znače sadržajne podteme. Prezentirat ćemo strukturu sadržaja pojedinih tema u oba lista. Pokazatelji (postoci) pojedinih sadržaja u prilogima odnose se na broj priloga u odnosu na ukupan broj priloga u četverogodišnjem razdoblju (kao i podaci u *Tablici 2*⁷).

Tablica 4 – Struktura sadržaja priloga od 1987. do 1990. godine (u %)

Teme i sadržaji	VJ		VČ	
<i>Energija i energetska postrojenja</i>		(624)		(630)
fosilna goriva (ugljen, nafta, plin)	2.6	(9.5)	1.9	(6.5)
nuklearna energija	7.6	(28.0)	7.3	(24.8)
hidroenergija	1.0	(3.8)	0.5	(1.8)
sunčeva energija	0.7	(2.6)	1.3	(4.4)
alternativni izvori energije (morski valovi, vjetar)	1.7	(6.3)	2.8	(9.5)
termoelektre	0.6	(2.4)	1.6	(5.4)
nuklearne elektrane	10.5	(38.8)	11.9	(40.2)
hidroelektre	1.4	(5.3)	1.3	(4.4)
solarne elektrane	0.9	(3.3)	0.9	(3.0)
		(100.0)		(100.0)
<i>Stanovništvo</i>		(106)		(86)
problemi uvjeta stanovanja	1.5	(32.1)	2.5	(62.8)
demografska eksplozija (prenapućenost)	1.0	(21.7)	0.5	(12.8)
planiranje obitelji	0.2	(4.7)	0.1	(2.3)
natalitet i mortalitet	1.9	(41.5)	0.9	(22.1)
		(100.0)		(100.0)
<i>Problemi hrane</i>		(187)		(127)
nestašice	1.9	(23.5)	0.8	(13.4)
alternativni oblici prehrane	0.7	(9.1)	0.9	(15.0)
kvaliteta prehrane	3.7	(45.5)	3.3	(55.9)
umjetni sastojci u hrani	0.9	(11.2)	0.3	(4.7)
smanjivanje obradivih površina	0.9	(10.7)	0.7	(11.0)
		(100.0)		(100.0)
<i>Biosfera i atmosfera</i>		(755)		(515)
ugrožavanje čovjekove vrste	4.8	(14.6)	6.2	(25.6)
iscrpjivanje prirodnih izvora Planeta	3.0	(9.3)	0.7	(2.9)
ugrožavanje ozonskog štita	4.1	(12.4)	2.5	(10.1)
ugrožavanje flore i faune	20.8	(63.7)	14.9	(61.4)
		(100.0)		(100.0)

⁷ Budući da mnogi prilozi govore o nekoliko sadržaja, ukupan broj jedinica sadržaja (VJ 4153, VČ 3728) veći je od broja jedinica analize (VJ 2312, VČ 2123).

Industrija i tehnologija		(527)		(600)
industrija kao zagađivač	10.5	(46.1)	10.8	(38.2)
utjecaj suvremene tehnologije	4.8	(20.9)	7.5	(26.5)
oprema za zaštitu	3.7	(16.3)	4.1	(14.7)
sigurnost objekata i postrojenja	3.8	(16.7)	5.1	(20.6)
		(100.0)		(100.0)
Zagađivanje		(1361)		(1134)
zagađivanje zraka	9.6	(16.2)	8.4	(15.7)
zagađivanje voda (rijeka, jezera, mora)	17.4	(29.6)	20.5	(38.4)
zagađivanje tla	4.5	(7.7)	2.2	(4.1)
buka	1.0	(1.8)	1.1	(2.2)
zagađivanje čovjekove okoline	17.0	(28.9)	13.9	(26.0)
zagađivanje prirodne okoline	9.3	(15.8)	7.3	(13.6)
		(100.0)		(100.0)
Turizam		(420)		(288)
ponuda prirodnih uvjeta	1.4	(7.8)	2.4	(17.4)
turisti kao zagađivači	0.8	(4.5)	1.2	(9.0)
zagađivanje mora, luka	6.3	(34.8)	4.4	(32.3)
alternativni oblici turizma	0.3	(1.4)	0.2	(1.7)
uvjeti domaćeg stanovništva	0.4	(2.4)	0.4	(3.1)
ulaganje u zaštitu	8.9	(49.1)	4.9	(36.5)
		(100.0)		(100.0)
Uloga znanosti		(173)		(174)
doprinos društvenih znanosti	1.1	(15.0)	0.8	(9.7)
doprinos prirodnih znanosti	4.1	(54.9)	6.1	(74.3)
suradnja znanosti s privredom	2.2	(30.1)	1.3	(16.0)
		(100.0)		(100.0)

1. U sklopu teme *energija* najzastupljeniji prilozi u oba lista bili su oni koji su se odnosili na probleme **nuklearne energije** i **nuklearnih elektrana**. U odnosu na ukupan broj priloga (1987–1990), u VJ su ovi sadržaji zajedno zastupljeni sa 18.1%, a u VČ sa 19.2%. Usporedimo li priloge o nuklearnoj energiji i nuklearnim elektranama s brojem priloga o temi *energija*, tada njihov postotak u VJ iznosi 76.7%, a u VČ 64.9%. VJ je objavio mnogo **više priloga** o ovom sadržaju nego VČ, iako u ukupnoj zastupljenosti priloga svih sadržaja nema bitnih razlika.

Na drugo mjesto po brojnosti dolaze prilozi koji govore o **fosilnim gorivima** i **klasičnim elektranama** (VJ 3.2%, VČ 3.5%). Zastupljenost ovih sadržaja u temi *energija* u VJ iznosi 13.6%, a u VČ 11.9% priloga.

Sunčeva energija i **alternativni izvori energije** gotovo su podjednako zastupljeni u navedenim novinama. U VJ je 1.6%, odnosno 1.7%, takvih priloga, a u VČ nešto više: 2.2%, odnosno 2.8%. U odnosu na temu *energija*, za VJ to znači 6.8%, odnosno 7.2%, a za VČ 7.4, odnosno 9.5%.

Problemi **nuklearne energije** i **nuklearnih elektrana** u oba su lista mnogo zastupljeniji od drugih izvora energije i energetske postrojenja, osobito u VJ. Prilozi o **alternativnim izvorima** i **sunčevoj energiji** vjerojatno su posljedica širega društvenog zanimanja i nastupa ekoloških pokreta i udruženja.

2. **Stanovništvo** kao faktor u analizama socijalnoekološke problematike po mišljenju brojnih autora zauzima ključno mjesto. Čovjek se, naime, reproducira (jedino čovjek) neovisno o uvjetima okoline u kojoj živi, a svojom aktivnošću uvjetuje i krizu

odnosa između prirodnih i socijalnih čimbenika – ekološku krizu. Unatoč tome, može se konstatirati da se o ovoj temi znatno manje pisalo nego o drugim temama. Vjerojatno je to posljedica činjenice da demografski problemi u nas nisu faktor ekološke nestabilnosti i neravnoteže, kao što se izražavaju na globalnom planu.

O *stanovništvu* kao temi napisano je ukupno 106 priloga u VJ i 86 u VČ. Od toga broja VJ je najčešće pisao o problemima nataliteta i mortaliteta (41.5%, VČ 22.1%) i demografskoj eksploziji (21.7%, VČ 12.8%), dok je VČ češće pisao o uvjetima stanovanja (62.8%, VJ 32.1%). Problemi planiranja obitelji znatno su manje zastupljeni (VJ 4.7%, VČ 2.3%).

3. Temu *hrana* pratili smo preko nekoliko sadržaja: problem nestašice hrane u svijetu i u nas, mogućnosti alternativnih oblika prehrane, problem kvalitete prehrane i umjetnih dodataka u hrani. Iz podataka se vidi da je VJ objavio nešto više priloga o nestašicama i problemima umjetnih dodataka u hrani. O problemima nestašice hrane VJ je objavio, u odnosu na ukupan broj priloga o temi *hrana*, dvostruko više, tj. 23.5% priloga, a VČ 13.4% priloga. VJ je više pisao i o umjetnim sastojcima u hrani (11.2%^{9ž}) nego VČ (4.7%). VČ je objavio više priloga (15.0%) od VJ (9.1%) o alternativnoj prehrani i o problemima kvalitete prehrane (55.9%, VJ 45.5%). Podjednako su objavljivali priloge o smanjivanju obradivih površina.

4. Uz temu *hrana* usko je vezan problem *kvalitete življenja*, o čemu je VJ pisao mnogo više nego VČ. O problemu *štednje energije i hrane*, tj. o racionalnom pristupu korištenju postojećih resursa, VJ je u promatranom razdoblju objavio u odnosu na ukupan broj priloga (2312) 0.9% priloga, a VČ (od 2123 priloga) 1.4%.

5. U okviru tematske cjeline *biosfera i atmosfera* najviše se pozornosti posvetilo problemima zagađivanja i ugrožavanja biljnoga i životinjskoga svijeta (VJ 20.8%, a VČ 14.9%). Ugrožavanje flore i faune dominantni su sadržaji ove teme.

Zastupljenost pojedinih sadržaja u okviru ove teme podjednaka je u VJ i u VČ. VČ je znatno više pisao o temi *ugrožavanja čovjeka kao vrste* (25.6%, VJ 14.6%), dok je VJ pisao više općenito o problemima iscrpljivanja *Planeta* (9.3%, VČ 2.9%).

6. S obzirom na ključno značenje *industrije i tehnologije*, kako u proizvodnji tako i u ukupnom životu ljudi, a osobito u zagađivanju i rješavanju ekoloških problema (zagađivanja), posebno smo iz ove teme izdvojili neke sadržaje. U promatranom razdoblju (1987–1990) oba su lista najviše pisala o *industriji kao zagađivaču* (VJ 10.5%, VČ 10.8%), a nešto manje o utjecajima suvremene tehnologije (VJ 4.8%, VČ 7.5%), proizvodnji i ulozi opreme za zaštitu (VJ 3.7%, VČ 4.1%) i sigurnosti objekata, tj. o riziku od tehničkih pogrešaka (VJ 3.8%, VČ 5.1%) i izazivanju ekoloških posljedica.

U odnosu na broj priloga objavljenih o ovoj temi (527 odnosno 600) VJ je više pisao o industriji kao zagađivaču (46.1%, a VČ 38.2%) i o opremi za zaštitu (16.3%, VČ 14.7%). VČ je više pisao o značenju (utjecaju) suvremene tehnologije (26.5%, VJ 20.9%) i sigurnosti industrijskih objekata i postrojenja. (20.6%, VJ 16.7%).

7. *Zagađivanje* se javlja u različitim oblicima i na razne načine. U analizi smo uzeli u obzir samo neke aspekte. Struktura ove teme pokazuje da je, u odnosu na broj priloga o toj temi (VJ 1316, VČ 1134), najviše priloga bilo o zagađivanju voda (rijeka, jezera, mora) – VJ 17.4%, VČ 20.5%, te o zagađivanju čovjekove okoline (radne i životne sredine) – u VJ 17.9%, a u VČ 13.9% priloga. Zagađivanje zraka i prirodne okoline podjednako su zastupljeni. Iz podataka se vidi da je interes dnevnih listova bio najviše usmjeren na dvije sadržajne teme: zagađivanje voda i čovjekove okoline. Najmanje interesa bilo je za probleme zagađivanja tla i utjecaja buke. Smjestimo li to u naš društveni kontekst, tada se to može objasniti time što se u poljoprivredi forsiraju visoki prinosi i uz cijenu velikog zagađivanja tla, a u vrednovanju pokazatelja standarda automobil je jedan od indikatora.

S obzirom na broj priloga u kojima se govori o ovim sadržajima (VJ 1361, VČ 1134), VČ je više objavljivao o zagađivanju voda (38.4%) nego VJ (29.6%), dok je VJ nešto više (7.7%) objavljivo o zagađivanju tla od VČ (4.1%). U ostalim sadržajima male su razlike u postotku objavljenih priloga u kojima se govori o navedenim problemima. VJ je objavio 28.9% priloga o zaštiti čovjekove okoline i 15.8% priloga o zaštiti prirodne okoline, dok su ti sadržaji u VČ prisutni sa 26.0% odnosno 13.6%. O problemima buke VJ je objavio 1.8%, a VČ 2.2%.

S obzirom na dominantnu zastupljenost teme *zagađivanje*, nastojali smo saznati koliko se piše o načinu zagađivanja, pa smo sadržaje svrstali u nekoliko kategorija.

Tablica 5 – Struktura priloga o načinu zagađivanja od 1987. do 1990. godine (u %)

Načini zagađivanja	VJ		VČ	
	N=2312	(1108)	N=2123	(812)
Odlaganje (bacanje) smeća	10.5	(21.9)	12.2	(31.8)
Industrijsko zagađivanje	25.9	(54.1)	15.0	(39.2)
Nuklearni otpad	6.2	(12.9)	4.8	(12.6)
Promet	5.3	(11.1)	6.3	(16.4)
Ukupno	49.7	(100.0)	38.3	(100.0)

U odnosu na ukupan broj priloga u VJ je o načinu zagađivanja objavljeno 49.7% priloga, a u VČ 38.3%. U strukturi četiriju promatranih tipova zagađivanja VJ je više pisao samo o djelovanju industrijskih postrojenja na zagađenost (VJ 54% priloga, VČ 39%). To se odnosi prije svega na plinove i kemijske supstancije u različitom stanju. VČ je više priloga posvetio problemima smeća (31.8%, a VJ 21.9%) i utjecaju prometa (16.4%, VJ 11.1%). Veće značenje problematike smetlišta i prometa u VČ može se objasniti usmjerenošću toga lista na konkretne gradske, komunalne probleme. O problemima nuklearnog otpada gotovo je isti postotak priloga u oba lista. U cjelini, veći broj priloga o načinu zagađivanja objavljen je u VJ (1108) nego u VČ (812).

8. *Turizam* kao tema u našem je kontekstu u oba lista najčešće zastupljen prilozima o trima sadržajima: **ulaganje u zaštitu** (VJ 8.9%, VČ 4.9%), **zagađivanje mora** (plaža, luka...) itd. (VJ 6.3%, VČ 4.4%) i **ponuda prirodnih uvjeta** turističkoj privredi (VJ 1.4%, VČ 2.4%). Sadržaji kao što su »turisti kao zagađivači«, »alternativni oblici turizma« i »uvjeti života domaćeg stanovništva« znatno su manje zastupljeni.

U strukturi ove teme odnos je sličan kao i u usporedbi s ukupnim brojem analiziranih priloga (1987–1990). VJ je više pisao o zagađivanju mora (34.8%, VČ 32.3%) i ulaganju u zaštitu (49.1%, VČ 36.5%), dok je VČ više pisao o ponudi prirodnih uvjeta (17.4%, VJ 7.8%) i turistima kao zagađivačima (9.0%, VJ 4.5%). **Alternativni oblici turizma kao i uvjeti života domaćeg stanovništva** u turističkim krajevima i njihova uloga u stvaranju ekoloških uvjeta kao pretpostavci turizma **potisnuti su** u napisima nekim drugim temama. **Najznačajniji problemi jesu ulaganje u zaštitu, problem zagađivanja i ponuda prirodnih uvjeta.** Iz toga se vjerojatno može djelomično rekonstruirati naša koncepcija ekoloških aspekata turizma.

9. *Znanost* i njezina uloga često se navode kao važni faktori, kako u izgradnji preventivnih strategija i ekološke politike tako i u aplikativnom smislu u praćenju programa i rješavanju problema zaštite. O *ulozi znanosti* objavljivalo se nešto više nego o *stanovništvu*, a podjednako toliko koliko i o problemima *hrane*. **Najviše je priloga objavljeno o doprinosu prirodnih znanosti** (VJ 4.1%, VČ 6.1%). Naime, u analizi smo

posebno izdvojili ulogu i doprinos prirodnih i društvenih znanosti. Društvene znanosti znatno su manje zastupljene (VJ 1.1%, VČ 0.8%) od prirodnih. Neovisno o tome, vrlo je važno što su dnevni listovi akceptirali i ulogu društvenih znanosti u cijelom tom problemskom sklopu. Time se u javnosti stvara pozitivna klima o mogućem doprinosu društvenih znanosti. Ujedno se »odstupa« od sužavanja ekološke problematike na zaštitarske aspekte reducirane na prirodoznanstveni kompleks.

VJ je više pisao o suradnji znanosti i privrede na rješavanju ekoloških problema (30.1%, VČ (16.0%) te o ulozi društvenih znanosti (15.0%, VČ 9.7%). VČ je pak znatno više pisao o ulozi prirodnih znanosti. Tome je posvećeno čak 74.3% priloga (VJ 54.9%). No ukupan broj priloga bitno se ne razlikuje (VJ 173, VČ 175).

3.4 Istaknutost sadržaja priloga

Opće je poznato da će čitatelji uočiti neku poruku ili sadržaj – a time je povećana i vjerojatnost njezina prihvaćanja – ako je na primjeren način prezentirana u sredstvu priopćavanja. Konkretno, to znači da ukoliko je neki sadržaj, u ovom slučaju prilozi o različitim temama, (1) vizualno bolje obrađen (uz slike, crteže, grafikone, karikature i sl.) i prezentiran, (2) ukoliko je prezentiran na onim stranicama koje se više i prije uočavaju (kao, na primjer, prva i zadnja stranica), (3) ukoliko je naslov tiskan istaknutijim slovima nego drugi naslovi na toj stranici, (4) ukoliko je jezik teksta razumljiviji za čitatelje itd. – to će više utjecati na čitatelja.

3.4.1 Vizualna prezentacija sadržaja

U analizi vrsta priloga posebnu smo pozornost posvetili prisutnosti grafičkih elemenata, odnosno aspektu prezentacije, koji je obuhvaćao fotografije, karikature, grafikone, tablice, skice, crteže i sl. Oni su katkad predstavljali samostalan prilog, a najčešće su bili dodatak tekstu kao »pojačanje« za istaknutost i bolje razumijevanje sadržaja i poruke teksta.

Između 1987. i 1990. godine grafički su sadržaji bili prisutni u 385 (16.7%) priloga u VJ odnosno u 485 (23.0%) priloga u VČ. U prvim dvjema godinama grafičko isticanje poruka i sadržaja bilo je znatno manje zastupljeno nego u drugim dvjema (1989. i 1990.). U oba lista najviše je grafički opremljenih priloga objavljeno 1989. godine.

Tablica 6 – Udio grafički opremljenih priloga po godinama (u %)

Godina	VJ	VČ
1987.	24.7	18.0
1988.	15.7	23.5
1989.	14.3	24.9
1990.	15.8	23.6
Ukupno	16.7	23.0

3.4.2 Zastupljenost priloga na pojedinim stranicama listova

Prva stranica novina svakako je »udarna« za značenje nekog događaja ili vijesti. Slično se može reći i za zadnju stranicu. Srednje stranice (»duplerica«) također su mjesto na kojem se ističu važniji prilozi. Na svim drugim stranicama čitatelji manje uočavaju sadržaje i poruke. Polazeći od ovako definiranog značaja prostora listova, nastojali smo istražiti strukturu priloga s obzirom na stranicu na kojoj su bili objavljeni.

U četverogodišnjem razdoblju (1987–1990) struktura prostornog prezentiranja ekoloških i socijalnoekoloških tema slična je u oba lista. Najviše priloga objavljeno je na »manje važnim« stranicama (VJ 69.8%, VČ 79.0%), a najmanje na srednjoj te prvoj stranici. Zadnja stranica zauzima istaknutije mjesto – na njoj je u VJ objavljeno 18.5%, a u VČ 15.0% priloga. Iz toga nedvojbeno slijedi zaključak da su ekološki i socijalnoekološki sadržaji »potisnuti« u unutrašnjost listova. Zato se može kazati da je aktualnost ove tematike prisutna zahvaljujući najviše prilozima za zadnjoj stranici.

S obzirom na vremensku dimenziju, pokazuje se da je isticanju analiziranih sadržaja na važnim stranicama najviše pozornosti pridano 1988. godine u VJ. Te je godine 15.0% priloga istaknuto na prvoj, a 21.3% na zadnjoj stranici.

Tablica 7 – Distribucija priloga prema položaju u listu od 1987. do 1990. godine (u %)

Stranica	VJ	VČ
Prva stranica	8.6	2.3
Zadnja stranica	18.5	15.0
Srednja stranica	2.6	3.7
Ostale stranice	69.8	79.0
Ukupno	99.5	100

Tablica 8 – Distribucija priloga prema položaju u listu po godinama (u %)

Stranica	1987.		1988.		1989.		1990.	
	VJ	VČ	VJ	VČ	VJ	VČ	VJ	VČ
Prva	9.5	0.8	15.0	2.9	6.3	2.7	7.6	2.5
Zadnja	13.6	20.3	21.3	19.9	18.6	13.3	19.2	10.5
Srednja	5.7	2.3	6.1	2.2	0.7	6.9	1.6	1.2
Ostale	71.2	76.3	57.6	74.8	73.3	77.1	71.4	85.4
Ukupno	100	100	100	99.8	98.9	100	99.8	99.8

Iste godine najmanje je priloga objavljeno »unutar« lista, tj. na ostalim stranicama. Broj priloga u četverogodišnjem razdoblju na ostalim je stranicama u VJ gotovo stalan, ali se iz godine u godinu i u njemu povećava broj priloga na zadnjoj stranici (1987. godine bilo ih je 13.6%, a 1990. godine 19.2%), što je pozitivan trend. No sustavno se smanjuje broj priloga na srednjoj stranici (1987. bilo ih je 5.7%, a 1990. 1.6%).

VČ je 1990. godine povećao broj priloga na ostalim stranicama »na štetu« istaknutijih stranica (čak 85.6%). Za ovaj list karakteristično je smanjivanje broja priloga na zadnjoj stranici (od 20.3% u 1987. na 10.5% u 1990. godini).

3.4.3 Istaknutost naslova

Naslovi i podnaslovi neobično su važni za privlačenje pozornosti čitatelja i prvo uočavanje poruke koja se nalazi u tekstu priloga. Veći naslovi upadljiviji su čitatelju koji otvara novine od malih i »skrivenih«. Prema veličini naslova također smo nastojali istražiti koliko svaki list ističe ove sadržaje u odnosu na druge ili ih tretira podjednako s drugima, odnosno relativno umanjuje njihovo značenje. Za to su nam poslužile tri

kategorije uočljivosti priloga po naslovima: (1) da je naslov veći od ostalih naslova na toj stranici, (2) da je jednak ostalima i (3) da je manji od drugih naslova.

Iz *Tablice 8* zaključujemo da je od 1987. do 1990. godine 51.6% naslova priloga u VJ i 41.1% naslova u VČ imalo slabiji tretman od drugih tekstova, da je četvrtina naslova (VJ 26.8%, VČ 25.2%) imala isti tretman – tj. veličinu slova – kao i drugi tekstovi te da je petina naslova u VJ (20.0%), odnosno četvrtina naslova u VČ (26.8%), bila istaknutija nego drugi naslovi na istim stranicama listova. Opći je zaključak: (1) da je gotovo polovica naslova analiziranih priloga bila u »sjeni« drugih priloga i (2) da je VČ više isticao analizirane sadržaje nego VJ.

Tablica 9 – Uočljivost naslova priloga od 1987. do 1990. godine (u %)

	VJ	VČ
Veći od ostalih	20.2	26.8
Jednak ostalima	26.8	25.2
Manji od ostalih	51.6	47.1
Ukupno	98.6	99.1

Godine 1987. VČ je više isticao analizirane sadržaje nego VJ. U 1988. odnosi se mijenjaju: sada VJ ima više priloga s istaknutijim naslovima, a manje priloga s »potisnutim« naslovima od VČ.

Godine 1989. VJ ima manje priloga s većim naslovima, ali više priloga s »jednakim« i »manjim« naslovima. U 1990. godini VČ ima više priloga s većim naslovima, ali manje priloga s »jednakim« ili »manjim« naslovima.

Tablica 10 – Uočljivost naslova priloga po godinama (%)

	1987.		1988.		1989.		1990.	
	VJ	VČ	VJ	VČ	VJ	VČ	VJ	VČ
Veća	28.0	30.3	28.2	26.7	19.6	27.6	12.4	24.1
Jednaka	17.1	29.8	34.7	32.1	27.1	22.8	26.9	20.7
Manja	51.0	39.0	35.3	40.9	52.7	48.0	59.4	55.1
Ukupno	96.7	99.1	98.2	99.7	99.4	98.4	98.7	99.9

Vremenski promatrano, u VJ se od 1987. do 1990. godine smanjuje broj priloga s većim naslovima (u 1987. bilo ih je 28.0%, a u 1990. 12.4%). Istodobno se povećao (od 1988. godine) broj naslova koji ovu tematiku izjednačuju s drugim temama, ali, nažalost, taj broj od te godine opada (1988. godine 34.7%, a 1990. godine 26.9% priloga).

I u VČ smanjio se broj priloga s većim naslovima (od 30.3% 1987. godine na 24.1% 1990.), kao što se smanjio i broj priloga s jednakim naslovom (1987. bilo ih je 29.8%, a 1990. godine 20.7%). Međutim, povećao se broj priloga s manjim naslovom (1987. bilo ih je 39.0%, a 1990. godine 55.1%). Opći zaključak o tendenciji (po godinama) jest da su oba lista slična po objavljivanju priloga s većim i manjim naslovima, a različita u pogledu jednakih naslova priloga: u VJ broj se priloga povećava, a u VČ smanjuje od 1987. godine do 1990.

4. ZAKLJUČAK

Cilj analize sadržaja napisa u dnevnim listovima »Vjesnik« i »Večernji list« između 1987. i 1990. godine bio je utvrđivanje sadržajne i tematske strukture priloga iz ekološke, odnosno socijalnoekološke, problematike. Rezultati analize mogu biti korisni za raspravu o uređivačkoj politici listova i njihovu doprinosu promjeni svijesti građana o okolišu i čovjekovoj okolini.

Dominantne teme u oba lista bile su: *zagađivanje okoliša (okoline), problemi biosfere, energije te industrije i tehnologije*. *Zagađivanje* kao tema bilo je u analiziranom razdoblju prisutno u čak 58% (»Vjesnik«), odnosno 53% (»Večernji list«) napisa. Najmanje se pisalo o globalnim socijalnoekološkim problemima, kao što su *demografska eksplozija* (oko 4%), *uloga znanosti u zaštiti okoliša (okoline)* (7–8%) te *problemi hrane* (6–8%).

Od 1987. godine do 1990. broj priloga o ekološkim i socijalnoekološkim temama povećavao se u oba lista. Jedino je u »Vjesniku« došlo do smanjivanja broja priloga 1990. godine u odnosu na 1989. To je posljedica utjecaja nekih drugih, političkih tema. Od 1987. godine do 1990. tendencijski se povećavao broj priloga i sadržaja o političkim oblicima ekološkog angažiranja i djelovanja. Ekološka problematika očito postupno ulazi u korpus političkih tema. Unatoč tome, socijalnoekološke teme potisnute su na unutrašnje stranice listova, a naslovi priloga manje su transparentni od naslova drugih tema.

Iz rezultata analize može se zaključiti da su uređivačke politike »Vjesnika« i »Večernjeg lista« glede ekoloških i socijalnoekoloških tema i sadržaja vrlo slične. To se vidi po ukupnom broju objavljenih priloga spomenutom u razdoblju (1987–1990), kao i po tematskoj i sadržajnoj strukturi te istaknutosti poruka.

S obzirom na to da je analiza obuhvatila i razdoblje početka socijalno–političkih promjena u Hrvatskoj, mogao se očekivati veći odraz na ekološke i socijalnoekološke aspekte priloga. Analiza pokazuje da ove promjene i događaji nisu bitno utjecali na njihovu tematsku i sadržajnu strukturu u »Vjesniku« i »Večernjem listu«.

SOCIAL AND ECOLOGICAL TOPICS AND SUBJECTS PUBLISHED IN "VJESNIK" AND "VEČERNJI LIST" IN THE PERIOD FROM 1987 TO 1990

Ivan Cifrić
Faculty of Philosophy, Zagreb

Summary

The article discusses the results of the analysis of written passages in "Vjesnik" and "Večernji list" on environmental and social-ecological topics and subject matters. The analysis of subject matters has encompassed all the numbers of cited newspapers from 1987 to 1990. An article has been chosen as the unit of the analysis and a topic as the unit of the subject. The analysis has shown that, during last four years, "Vjesnik" has had 2312 articles, and "Večernji list" 2123 articles on social-ecological subjects. The number of articles has been increasing since 1987 to 1990. But in 1990 the number of articles has started to decrease due to new social-political topics and views. Nevertheless, the new situation has not been essentially influencing the topic and subject matter of the articles.

Predominant topics have been: environment pollution (as much as 50% in "Vjesnik" and 53% in "Večernji list"), problems of biosphere, energy as well as technology and industry. Demography aspects, food problems, the role of science etc. are being less canvassed than before.

Environmental and social-ecological subject matters are being pushed to the inner pages of the papers, and the titles of articles are not printed in the same bold letters as the titles of articles on other subjects.

The policy of the editorial of "Vjesnik" and "Večernji list" do not differ much when it comes to promoting the social-ecological topics.

Key words: analysis of subject matters, biosphere, ecological disasters, education in ecology matters, energy, food, industry, mass media, pollution, population, press, quality of life, role of science, technology, tourism

SOZIALÖKOLOGISCHE THEMEN UND INHALTE IN "VJESNIK" IN "VEČERNJI LIST" IM ZEITRAUM 1987–1990

Ivan Cifrić
Philosophische Fakultät, Zagreb

Zusammenfassung

In diesem Text werden die Ergebnisse der Analyse der Zeitungsartikel in "Vjesnik" und "Večernji list" zum Thema Ökologie und Sozialökologie dargestellt. Die Analyse der Einheiten umfasst alle Nummern der angegebenen Zeitungen von 1987 bis 1990. Die Einheit der Analyse war der Beitrag (Zeitungsartikel), die Inhaltseinheit war das Thema. Die Analyse zeigte, dass in einem 4-jährigen Zeitraum im "Vjesnik" 2312 und in "Večernji list" 2123 Beiträge aus dem sozialökologischen Bereich veröffentlicht wurden. Die Zahl der Beiträge stieg tendenziell von 1987 bis 1990. Im Jahre 1990 verminderte sich die Zahl der Beiträge, was die Folge der Anwesenheit neuer sozialpolitischen Themen war. Dennoch hatten die neuen Umstände keinen wesentlichen auf die thematische und inhaltliche Struktur der Beiträge.

Die vorherrschenden Themen waren: Umweltverschmutzung (sogar 58% in "Vjesnik" und 53% in "Večernji list"), Probleme der Biosphäre, der Energie sowie der Industrie und Technologie. Die demographischen Aspekte, das Problem der Ernährung, die Rolle der Wissenschaft, u.a. waren wesentlich weniger vertreten.

Die ökologischen und sozialökologischen Inhalte werden hauptsächlich in die inneren Seiten der Zeitungen geschoben, und die Überschriften sind weniger betont als die Überschriften anderer Artikel.

Die Redaktionspolitik von "Vjesnik" und "Večernji list" ist ähnlich in der Domäne der Förderung sozialökologischer Themen.

Grundaussdrücke: Bevölkerung, Biosphäre, Energie, Industrie und Technologie, Nahrung, Inhaltsanalyse, Lebensqualität, Massenmedien, ökologische Erziehung, ökologische Katastrophen, Presse, Tourismus, Rolle der Wissenschaft, Verschmutzung